

CFR
FERROL

centro de
formación e recursos

Ferramentas e medidas organizativas de xestión de aula para fomentar unha convivencia positiva

M.ª Victoria Fernández Mosquera
Ferrol 05/05/25

Antes de comezar... Encadre

Normas?

Para...

- Coidarnos
- Atender as necesidades
- Delimitar os lugares
- Coidar a tarefa
- Crear un espazo de seguridade

Presentación e expectativas

Roda inicial: ferramenta metodolóxica.

Nome, especialidade, que espero de hoxe?

Esta foto de Autor desconocido está bajo licencia [CC BY-SA-NC](#)

WANT

NEED

Axustando expectativas para...

- Facer o encadre e crear as condicións de seguridade psicolóxica
 - Primeiros pasos de integración grupal
 - Definir a tarefa
 - Partir da zona de desenvolvemento
 - Aprendizaxes significativas
- Obstáculos e resistencias na aprendizaxe

A proposta para reflexionar hoxe...

- ✓ **Rol docente e tarefa educativa hoxe.**
- ✓ Concepto de convivencia positiva.
- ✓ Convivencia na aula: o exercicio da autoridade e os límites.
- ✓ O proceso de aprender. O triángulo herbartiano.
- ✓ Os indicadores sociais e condutas disruptivas.
- ✓ Algunhas orientacións.

Jordi Musons Reinventar la escuela

Una brújula para familias y educadores
para comprender la educación del siglo XXI

Massimo Recalcati

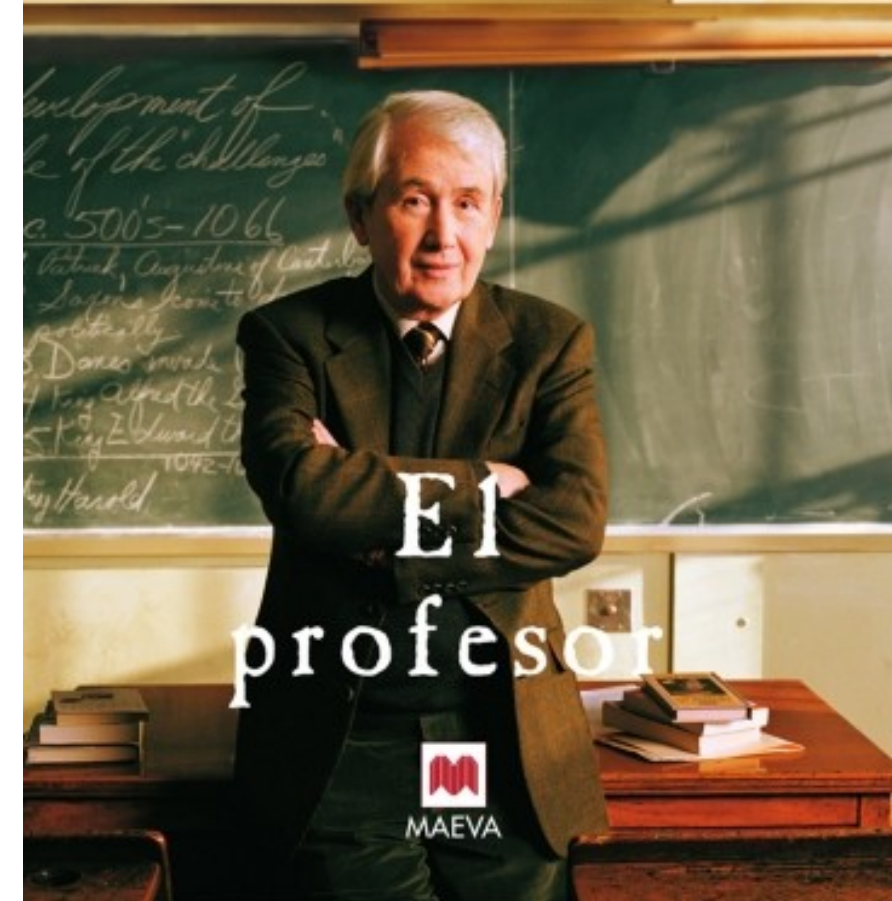

La hora de clase
Por una erótica de la enseñanza

ANAGRAMA
Colección Argumentos

Frank McCourt

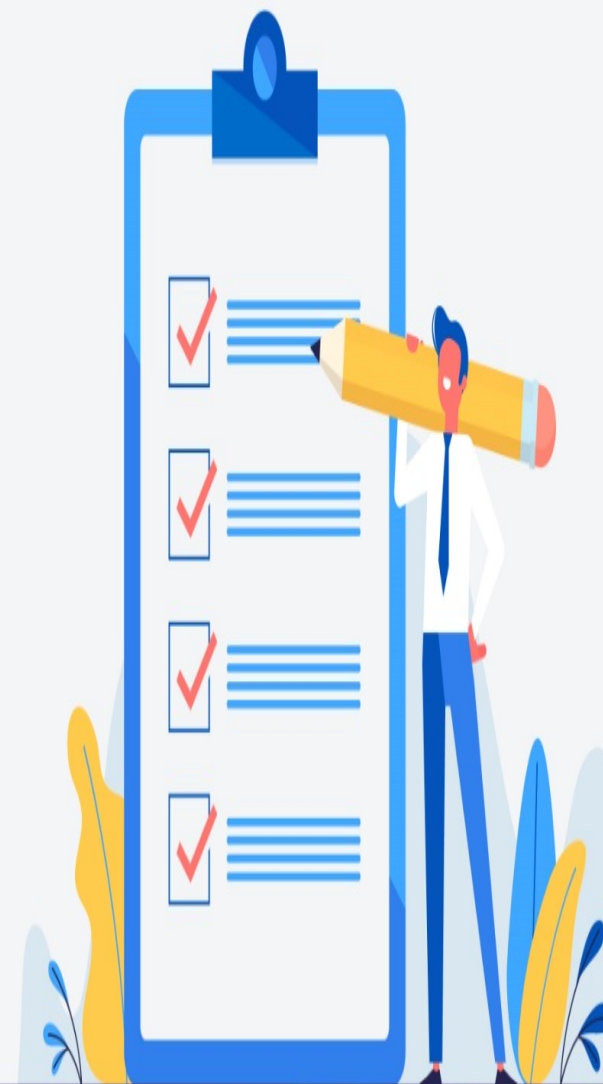
Autor de *Las cenizas de Ángela*
PREMIO PULITZER

O rol docente e a tarefa educativa hoxe...

O ROL DOCENTE

Serás un bo/boa docente si...

¿PROFESIÓN?

ANIMADORA, EDUCADORA, ACTRIZ
MAESTRA, PSICÓLOGA, GUÍA TURÍSTICA,
COMPAÑANTE, TRADUCTORA, PONENTE,
LINGÜISTA, PSIQUIATRA, DISEÑADORA,
FORMADORA, ESCRITORA, DIBUJANTE,
GESTICULADORA Y PAGEANTE

TODO ESO
NO CABE

PUES PONGA
"PROFE DE ESPAÑOL"
QUE ES LO MISMO

sobre una idea de
Lourdes Miquel
y texto de
Nieves Alarcón

sol

ENCRUCILLADA FAMILIA-ESCOLA

ROL

AUTORIDADE E LÍMITES

APRENDIZAXE

ALUMNADO HOXE

GRUPO

EQUIPO

A tarefa educativa

GUÍA PARA O DESENVOLVEMENTO DO PLAN DE BENESTAR EMOCIONAL

Alumnado

Convivencia

Desregulación >> Acougar

Enfrontamento >> Restaurar

Illamento >> Interactuar

Aprendizaxe

Apatía >> Conectar

Desorganización >> Planificar

Ineficacia >> Superar

Profesorado

Convivencia

Desgaste profesional >>
Coidarse

Crispación >> Vincularse

Aprendizaxe

Frustración >> Acompañar e
responsabilizar

Atafego >> Confiar e adaptar

Familia

Convivencia e aprendizaxe

Desencontro >> Participar

Desorientación >> Construír

Estrés >> Transformar

A tarefa educativa...

Axustar o rol docente:

Da omnipotencia-impotencia á... **Potencia**

Do malestar, da queixa e resignación (é que...).... á **transformación**
“Poderíamos...”

- *Hai malestar? **Detectar...***
- ***Intentar resolver...** Responsabilidade*
- ***Construír un lugar** e unha posición saudable e de potencia:*

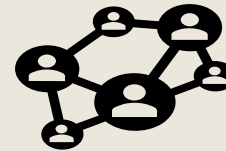
✓ *Delimitando a tarefa: Folla de ruta...*

✓ *Delimitando as funcións e o ámbito...*

✓ *Construíndo un estilo...*

✓ *Contextualizando...*

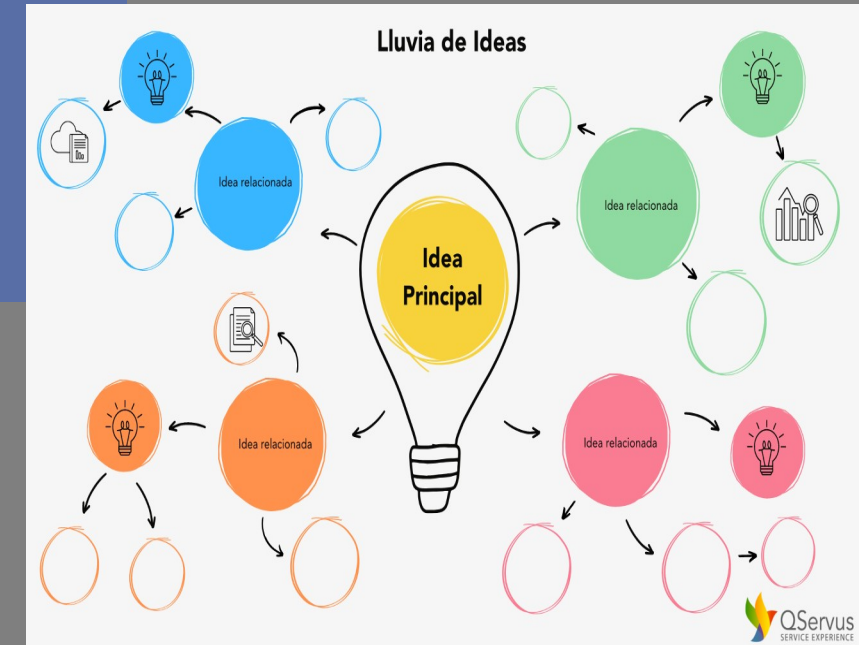
A proposta para reflexionar hoxe...

- ✓ Rol docente e tarefa educativa hoxe.
- ✓ **Concepto de convivencia positiva.**
- ✓ Convivencia na aula: o exercicio da autoridade e os límites.
- ✓ O proceso de aprender. O triángulo herbartiano.
- ✓ Os indicadores sociais e condutas disruptivas.
- ✓ Algunhas orientacións.

Convivencia positiva... de que hablamos?

(Definición por subgrupos)

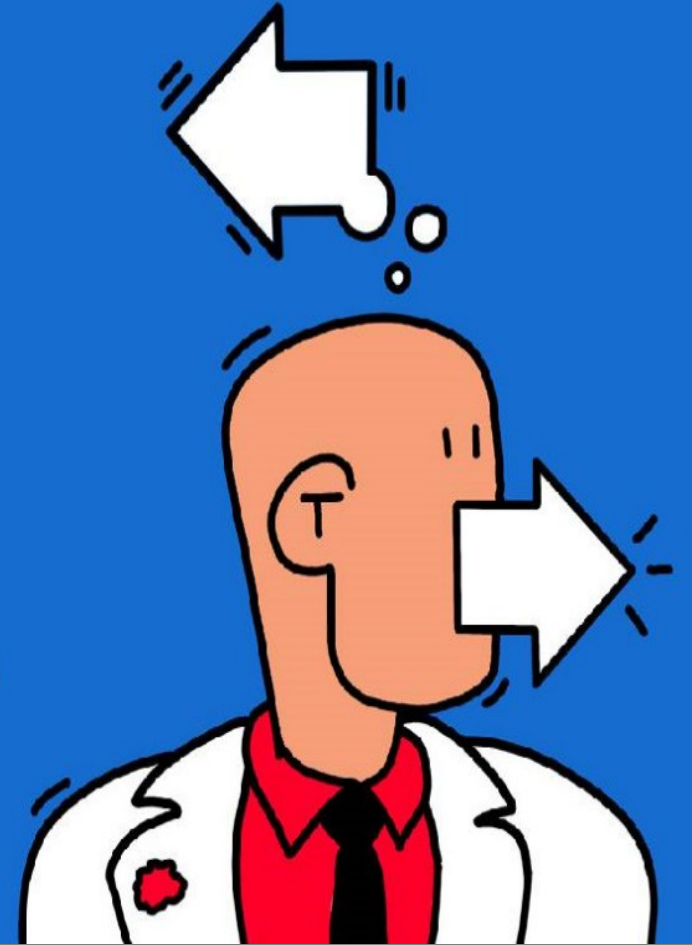
Construyendo lenguaje e criterio común

Convivencia positiva... que hacemos? Escenas

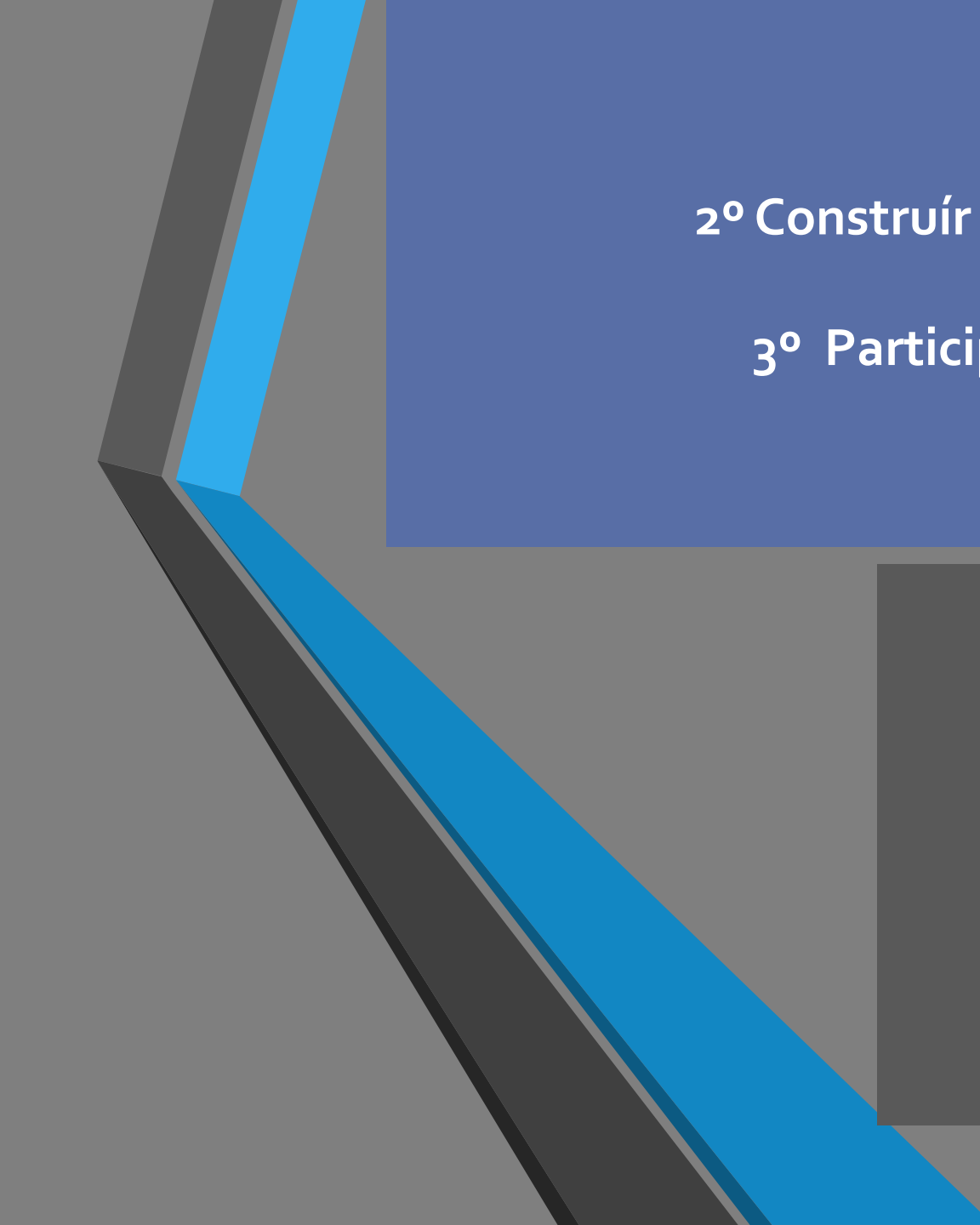

Construindo dinámicas en común

Convivencia positiva...
que pasou?

Contradicción, confusión, malestar, ...

1º Construír un ECRO común

2º Construír criterio común, procedementos e dinámicas

3º Participar na elaboración do plan de convivencia

Como?

Marco teórico e marco lexislativo

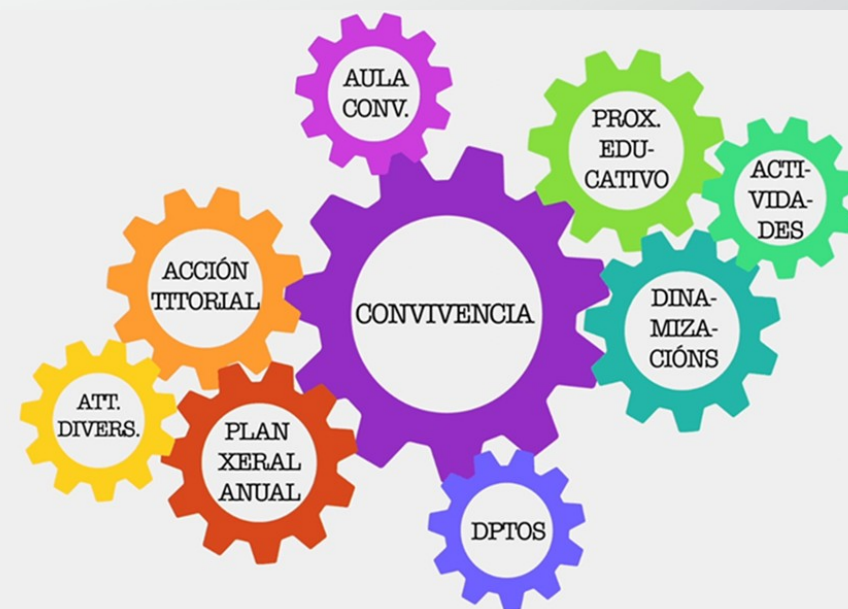
Experiencia

Ética

Convivencia positiva...

“Trátase dunha convivencia que **se constrúe** día a día co establecemento dunhas **relacións** con **un/unha mesmo/a**, coas **demais** persoas e co entorno, fundamentadas na **dignidade** humana, na **paz positiva** e no respecto aos **Dereitos Humanos**”

(Nélida Zaitegui)

Convivencia positiva...

Convivencia como medio

Disciplina heterónoma

Prevención e resolución dos conflitos

Sustentada nas relacións
dominio – submisión

Autoridade imposta

Convivencia como fin

Disciplina autónoma

- Prevención da violencia.
- **Prevención** e transformación dos conflitos e demais condutas contrarias ás normas de convivencia.
- O **conflito como oportunidade** de aprendizaxe.

Sustentada no **respecto mutuo e na
participación**

Autoridade **ética**

Convivencia positiva...

Convivencia como medio

Perspectiva individual na abordaxe nos problemas de convivencia

O patolóxico

Enfadarse co alumno/a, familia, ...

O individualismo

Traballo en soidade

Convivencia como fin

Perspectiva **comunitaria/ecolóxica** na abordaxe nos problemas de convivencia

O atravesamento social

Enfadarse co indicador social

O singular

Traballo en rede

Convivencia positiva...

Convivencia como medio

Xustificación dalgúns tipos de violencia

- Etiquetas
- Comentarios
- Non mirar
- Tolerar comentarios

Convivencia como fin

- Deslexitimización da violencia
- Paz positiva

- Tolerancia cero
- Dignidade: Dereitos e deberes
- Desenvolvemento moral
- Xustiza social

Convivencia positiva...

Convivencia como medio

Castigo ante o incumprimento
das normas

Norma para controlar e obedecer
Negado o proceso e o social
Non hai posibilidade aprender
Negada a empatía e a emoción
Negada a escoita e a palabra
Intervención sobre o que fai

Convivencia como fin

Ante o incumprimento das normas:
Consecuencia, reparación, reeducación

Norma necesaria para convivir
Proceso, hábito, o social
Oportunidade para aprender e medrar
Traballala empatía e as emocións
Tempos e espazos para escoitar e falar
Intervención sobre o que pensa e sente

Convivencia positiva...

Convivencia como medio

Convivencia como requisito previo ao
rendemento

Aprendizaxe como rendemento

Negada a importancia do vínculo

Conduta disruptiva fóra E-A

Conduta como capricho ou desafío

Confusión da tarefa educativa

Convivencia como fin

Intrínseca relación
convivencia – rendemento

Aprendizaxe como proceso

O vínculo como 1º requisito

Conduta disruptiva parte do E-A

Conduta como comunicación, petición

Tarefa educativa claramente definida

A proposta para reflexionar hoxe...

- ✓ Rol docente e tarefa educativa hoxe.
- ✓ Concepto de convivencia positiva.
- ✓ **Convivencia na aula: o exercicio da autoridade e os límites.**
- ✓ O proceso de aprender. O triángulo herbartiano.
- ✓ Os indicadores sociais e condutas disruptivas.
- ✓ Algunhas orientacións.

No comezo dunha clase...

Que pasou?

EL EJERCICIO DE LA AUTORIDAD Y LOS LÍMITES.

AUTORIDAD *no* AUTORITARISMO

Función que delimita lugares según
NECESIDADES

DE LA TAREA:
LEGALIZADA Y SIN ARBITRARIEDAD

- NO DOBLES MENSAJES
- NO PARIDAD
- NO CHANTAJE
- EXPLICACIÓN SÍ / JUSTIFICACIÓN NO
- NO REITERACIÓN Firmeza – A tiempo – Sin enfado -- EL “1 – 2 – 3”

LÍMITES

NO para que obedezcan o por disciplina
sino PARA CRECER

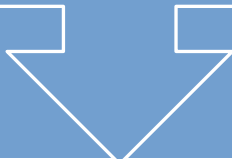
Entendiendo la clase como GRUPO

Atravesamento na tarefa educativa

Autoridade

(M. Cucco)

“O exercicio daquela función que delimita os lugares de cada un/unha en función das necesidades (de alumnado e profesorado).”

Dende este punto de vista, a autoridade lexitímase dende a especial consideración das necesidades de cada un/unha.”

“Autoridade e crise de autoridade; valores e dor de existir en tempos de reconsideración e recapitulación”

Por Juan Granados. Director da Revista Galega do Ensino

“- A autoridade debe existir porque é **garantía fronte á violencia**.

- A figura do "pai banalizado", sen caer en eloxios nostálgicos do pasado, abunda máis do que debería; esta **igualdade ao neno é unha auténtica desprotección da infancia**, pois a maior igualdade maior violencia.

- A **autoridade no colexio**, antes excesiva, hoxe permanentemente **cuestionada**.

- **Aprender supón o consentimento de quen aprende** e ese consentimento é cada vez menor. Por que? Pola lóxica presentista do gozo, onde **o gozo está de máis, o saber está de menos**. E por certo, hai profesións, como a de profesor, nas que hai que estar posuído polo **desexo de saber**, senón non se pode transmitir.

- Quen pide autoridade debe encarnala e debe someterse a ela, non se pode pedir algo no que non se cre, **educamos co que facemos**, non co que dicimos. De aí o valor do exemplo auténtico. O neno vai quedar sempre co que facemos, non co que dicimos.

- A autoridade **é o poder que nos reconece o outro e non está garantida para ningún**. Pero –asegura Manuel Fernández Blanco– aínda hai un lugar para a autoridade auténtica.”

O límite ...

- Para coidar as normas
 - Para indicar e lembrar cal é o lugar e as necesidades de cada quen
 - Unha necesidade vital...
-
- Para coidar a tarefa... E na aula, cal é a tarefa?

A proposta para reflexionar hoxe...

- ✓ Rol docente e tarefa educativa hoxe.
- ✓ Concepto de convivencia positiva.
- ✓ Convivencia na aula: o exercicio da autoridade e os límites.
- ✓ **O proceso de aprender. O triángulo herbartiano.**
- ✓ Os indicadores sociais e condutas disruptivas.
- ✓ Algunhas orientacións.

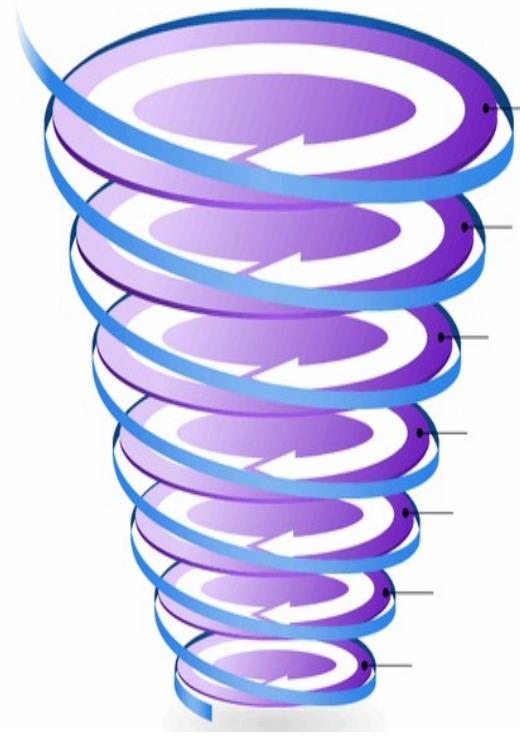
Que pasa cando aprendemos?

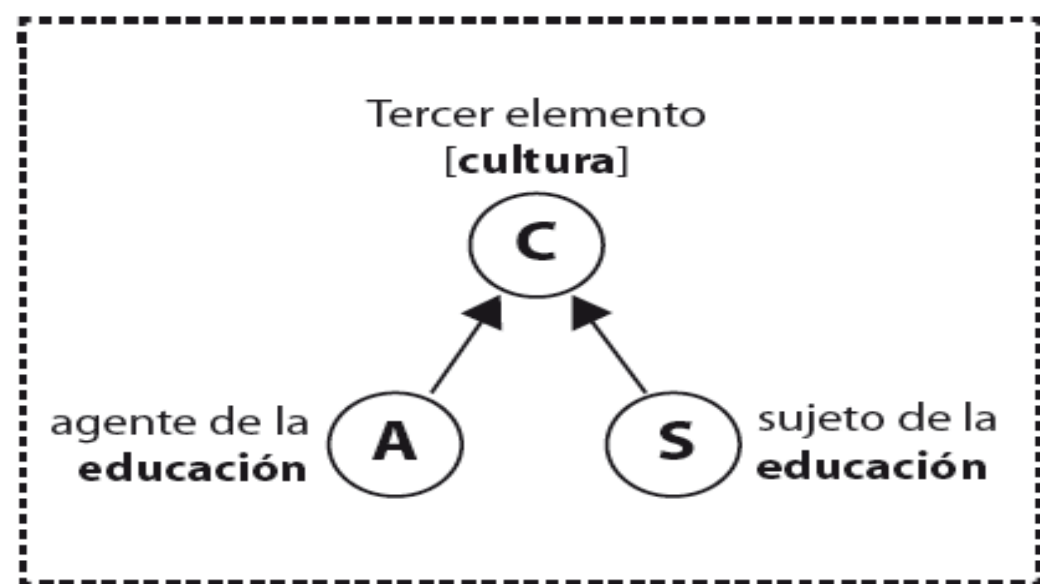
O proceso de aprender...

“Aprender es el **proceso** por el cual el esquema referencial subjetivo se conmueve hasta el punto de **desestructurarse** frente al nuevo conocimiento y debe enfrentar el proceso de **volver a estructurarse**”

(E. Pichón Riviére)

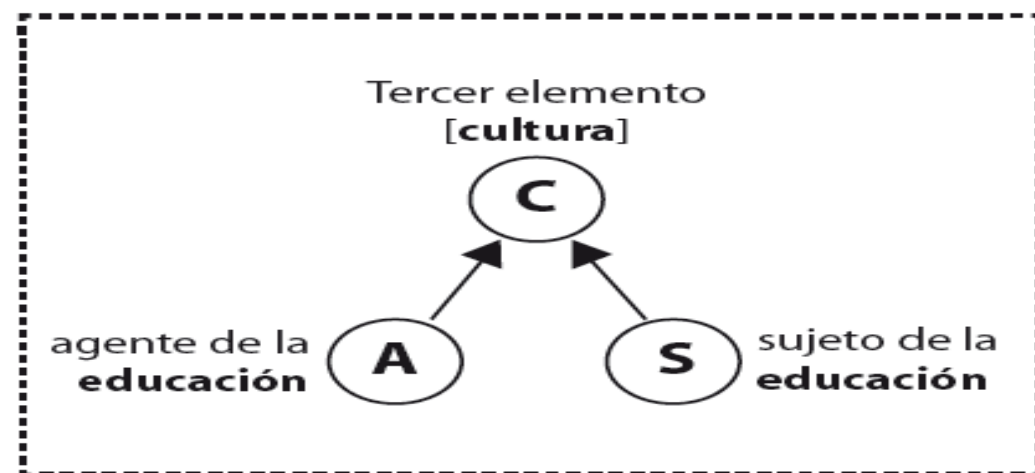

O triángulo herbartiano.

- **Consentimento** do suxeito a un “arduo traballo”.
- **Posición** do axente no acto pedagóxico, o límite e un certo “non saber”.
- Como se transmiten os coñecementos? **sostendo a dificultade** con posibilidade de resolución, por parte do suxeito da educación e respectando unha **boa distancia** para que a cultura poida mediar y provocar os seus efectos?

O triângulo herbartiano.

- O **vínculo educativo** “consiste en permitir ese sutil desvelamiento de que es posible ir resolviendo algo difícil que la cultura encierra, como enigma para cada uno”

Hebe Tizio o define como “*un articulador de las generaciones, ya que teje finos hilos de confianza necesarios entre ellas. Si el educador consigue ser para el sujeto su mentor será porque lo ha puesto en contacto con el mundo y no ha pretendido ahorrarle sus vicisitudes aunque sí le ha dado buenos instrumentos para soportalas*”

Ter en conta a dimensão de que **non todo é educable**

No proceso de aprender.

- Proceso
- Vínculo
- Desprendementos
- Ambivalencia e dó
- Obstáculos e resistencias
- Toma de decisións
- Límites e Normas
- Lugar
- O erro como oportunidade
- Planos: dinámico e temático
- Contexto social: desprestixio do saber // Google // Indicadores sociais

A proposta para reflexionar hoxe...

- ✓ Rol docente e tarefa educativa hoxe.
- ✓ Concepto de convivencia positiva.
- ✓ Convivencia na aula: o exercicio da autoridade e os límites.
- ✓ O proceso de aprender. O triángulo herbartiano.
- ✓ **Os indicadores sociais e condutas disruptivas.**
- ✓ Algunhas orientacións.

- Contexto Social: indicadores (Beatriz Janín e Mirtha Cucco):

Inmediatez, relación coa temporalidade, idea de proceso, todo vale, aceptación das normas, hai que ser feliz, ...

Temor á exclusión, idealización da infancia, amenaza dun futuro incerto, intolerancia fronte ao sufrimento, prevalencia da imaxe (moi pouco simbólico), urxencia na resolución de conflitos e deificación do consumo e o diñeiro.

- Contexto Familiar: vínculos, tipo de apego, tipo de crianza e nivel de risco e vulnerabilidade

Criterio: sostener o límite para reforzar o saludable e atender a necesidade na tarefa educativa.

Organizadores básicos da subxectividade:

- 1º Narcisización: cota necesaria de amor a si mesmo para ver ao outro.
- 2º Elaboración de dós: para posibilitar desprendementos.
- 3º Triangulación: para ir buscando o lugar propio. O do excluído.

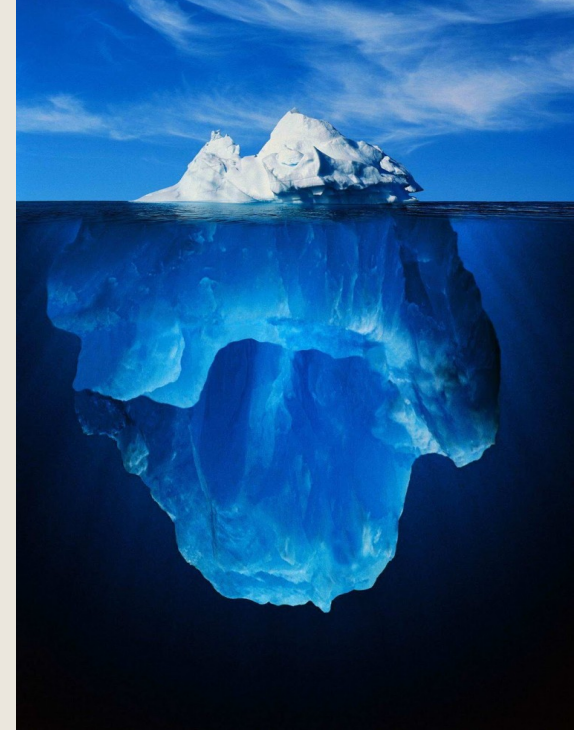
Necesidades:

- Construír autonomía en función de capacidades.
- Aumentala tolerancia á frustración: non todo se pode.
- Capacidade de espera.
- Resolver ambivalencias: facer despedidas, separarse, que se gaña e que se perde, ...

Condutas disruptivas

“A *disrupción* refírese ao **comportamento** do alumno, alumna ou do grupo que **busca romper** o proceso de ensino–aprendizaxe, que implícita ou explicitamente procura que este proceso non chegue a establecerse; a *disrupción* abarca distintos tipos de conduta que van **contra a tarefa educativa** propiamente dita, que retardan a aprendizaxe e fan que resulte máis difícil, que inciden de forma pouco desexable no **clima de clase** ao entorpecer e enturbar as relacións na aula, provocando **conflitos interpersoais** e repercutindo na relación que se establece entre o profesorado e o alumnado”.

(Nélida Zaitegui, 2010)

Relacionadas coa aprendizaxe

- Falta de rendemento
- Molestar na clase
- Absentismo

Relacionadas coa convivencia

- Falta de respecto
- Conflito de poder
- Violencia

Ante as condutas disruptivas RELACIONADAS COA APRENDIZAXE, podería ser que o/a alumno/a sinta ...

Un rexeitamento pola aprendizaxe escolar?
Pouca experiencia de éxito?

Unha dificultade no vínculo ou resistências propias do cproceso?

Que os obxectivos do centro atópanse moi lonxe da súa realidade, da súa cultura experiencial e dos seus intereses?

Que existe distancia entre os seus intereses e o que imparte o profesorado pola súa obriga curricular?

Que non se atende á diversidade?

Ante as condutas disruptivas RELACIONADAS COA CONVIVENCIA, podería ser que o/a alumno/a ...

Descoñece como comportarse?
Dificultades no medrar saudable?

Necesite interiorizar as normas como algo necesario para a convivencia?

Non teña ou teña escaso desenvolvemento das súas HHSS?

Non sexa quen de controlar a súa frustración, a súa emoción, a súa impulsividade e por isto reacciona con violencia?

Use a violencia para conseguir cousas ou modificar o comportamento dos/as compañeiros/as?

Sinta que está nunha relación de dominio–submisión respecto ao profesorado ou que non hai un criterio sólido respecto as normas?

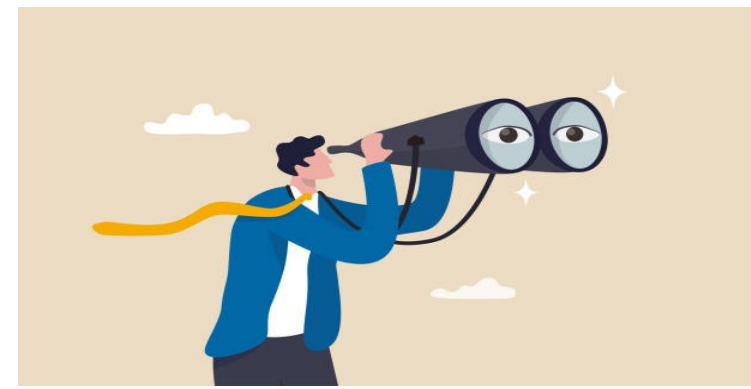
Mirada sobre un mesmo/a...

- 1. Cuestionar a nosa posición e rol, delimitar a tarefa educativa e legalizala.*
- 2. Exercer a autoridade, con normas e límites para coidar o proceso de aprender.*
- 3. Lembrar o que pasa no proceso de aprender.*
- 4. Ter en conta a construción subxectividade, nivel de desenvolvemento, contexto social que atravesamos e o que non sabemos.*
- 5. Ter en conta que non todo é posible.*

Mirada: ante unha conduta (comunicación, apañño) ...

- *Do control ao acompañamento: o alumno sente, pensa, interpreta, fai, ...*
- *Da culpa á responsabilidade. Límite e norma para coidar necesidades, procesos e tarefas.*
- *Da disrupción á comprensión do beneficio adaptativo da conduta.*
- *Da visión individual á multicausal, contextual, social e singular. Non todo é abordable.*
- *Da eliminación da conduta á construción de hábitos novos e “invención” de estratexias alternativas.*

Cando aparece a conduta ou un conflito (unha oportunidade):

1º Parar e observar o nivel de desregulación dos implicados. Non reaccionar, esperar.

2º Crear condicións de seguridade e calmar (mirada, tacto, acompañamento ritmo, ...).

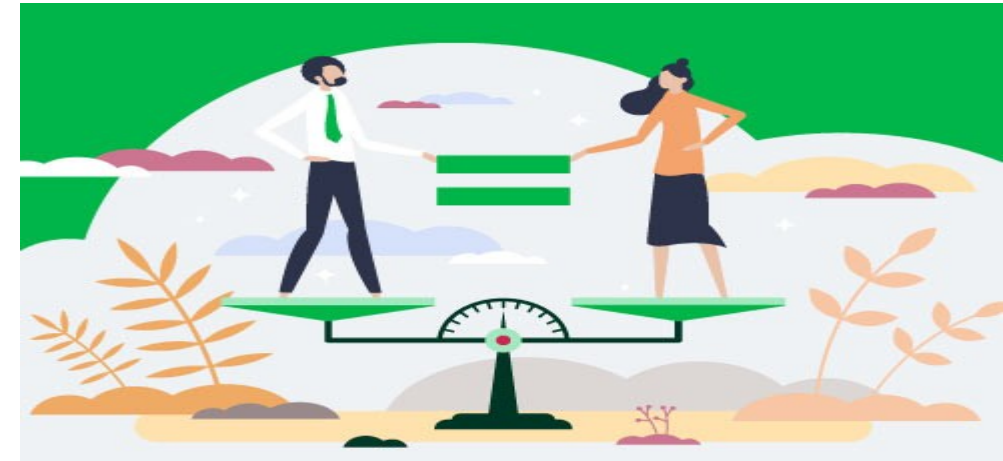
3º Sorprender e evitar escaladas de violencia.

4º Abrir un proceso de escoita e comunicación afectiva:

escoita empática + declaración afectiva + preguntas restaurativas

5º Diálogos restaurativos: responsabilidades e consecuencias para reparar e aprender novas estratexias e recuperar a confianza.

6º Inventar un plan? Co consentimento do alumno e partindo do seu desexo e proposta.

1. Dende o acompañamento:

- Posición de non saber, de entrada.
- Mostrar o malestar e facer falar.
- Apertura á singularidade e á sorpresa.

2. Dende a esixencia:

- Non ceder ante a apatía.
- Reclamar esforzo.
- Axudarlles a transformar o malestar en proxecto.

3. Asumindo e senalando a dificultade do proceso, no seguimento.

- O “si” do adulto abre a posibilidade de que escoiten o “non”.
- Resignarse a escoitar mentiras que apuntan á verdade.
- Cuestionar as certezas que temos do alumnado para cambiar de posición.
- Aceptar a decisión última do alumno/a.

Atopar un xeito de comunicación
(J.R. Ubieto, 2014 e S. Brignoni 2012)

Reparando as escenas...

Aspectos a mellorar...

“Lo que verdaderamente opera en la educación es el deseo del agente, un deseo de educar que sepa hallar el equilibrio entre lo general y lo particular para causar el deseo del sujeto”

Hebe Tizio

Violeta Núñez
coordinadora

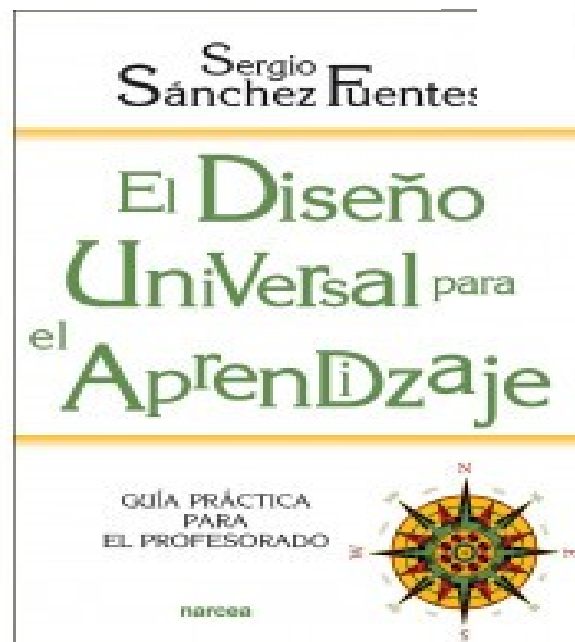
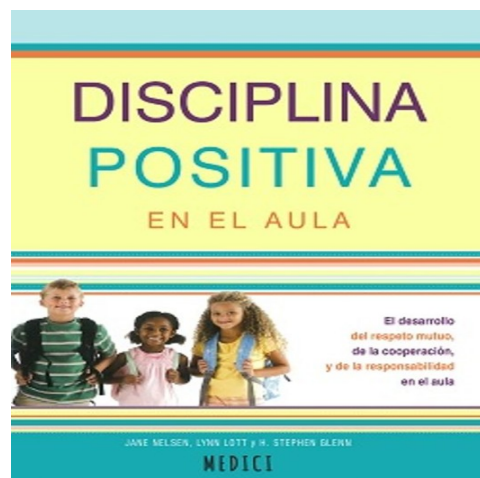
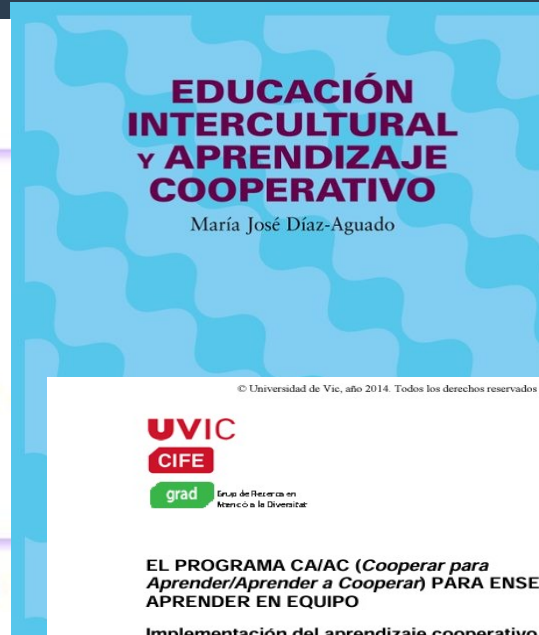
La educación en tiempos
de incertidumbre:
las apuestas de la
Pedagogía Social

1

Pedagogía Social y Trabajo Social

BIBLIOTECA de EDUCACIÓN

gedisa
editorial

PRÁCTICAS RESTAURATIVAS PARA LA PREVENCIÓN Y GESTIÓN DE CONFLICTOS EN EL ÁMBITO EDUCATIVO

TRABAJAR LA CONVIVENCIA EN LOS CENTROS EDUCATIVOS

*Una mirada al bosque
de la convivencia*

educación hoy estudios

narcea

Juan de Vicente Abad

Convivencia restaurativa

Aprender a convivir y a construir
entornos de aprendizaje seguros

Prólogo de Elena Martín Ortega
y Vicenç Rullán Castañer

Inclusión y convivencia en los centros educativos. Experiencias y propuestas

Juan Carlos Torrego Seijo
Carlos Monge López (eds.)

Psicología /
Educación

EDITORIAL
SINTESS

Las habilidades sociales en el aula

Juan Vellido Ortiz

Santillana

Resolución de conflictos en el aula

Juan Vellido Ortiz

Santillana

15

EL PROFESOR EMOCIONALMENTE COMPETENTE

Un puente sobre «aulas» turbulentas

Juan Vellido Ortiz

GRUPO

Roda final, elaboración grupal...

Esta foto de Autor desconocido está bajo licencia [CC BY-NC-ND](#)